

Tien misverstanden over prostitutie en mensenhandel

Veel beelden over prostitutie of sekswerk zijn gebaseerd op mythes, stereotypen en misverstanden. Dit staat een effectieve aanpak van mensenhandel en een emancipatoir prostitutiebeleid in de weg. Dit document wil een aantal van deze misverstanden uit de weg te ruimen en een realistischere kijk op sekswerk en mensenhandel bieden.

Mythe 1: Mensenhandel is onverbreekelijk verbonden met prostitutie

Nog steeds denken veel mensen dat mensenhandel direct verbonden is met prostitutie. De kern van mensenhandel is echter dwang en (extreme) uitbuiting. De laatste jaren hebben we geleerd dat dit in verschillende sectoren van de economie voorkomt, zoals in de huishoudelijke arbeid, de zorg, de horeca, de bouw, en de land- en tuinbouw. Net als in deze sectoren, bestaat er ook in de prostitutie zowel vrijwillige als gedwongen arbeid en kunnen werkomstandigheden goed zijn of zo slecht dat we van uitbuiting en mensenhandel spreken. Een deel van de slachtoffers van mensenhandel is tegen hun wil in de prostitutie (of andere soorten arbeid) gedwongen, een ander deel heeft zelf voor het werk gekozen maar wordt uitgebuit en gedwongen onder onvrije omstandigheden te werken waarin ze niet zelf kunnen bepalen hoe ze willen werken of kunnen stoppen als ze dat willen.

Mythe 2: Niemand wordt vrijwillig sekswerker

Een onbekend deel van alle sekswerkers werkt onder dwang of is via misleiding en manipulatie hierin terecht gekomen. Ook komt het voor dat sekswerkers het vak in gaan omdat ze geen andere uitweg zien. Tegelijkertijd is er ook een grote groep sekswerkers die tevreden is met hun werk. Sommige mannen en vrouwen hebben bewust voor sekswerk gekozen, anderen kwamen er bij toeval in terecht of uit financiële noodzaak. Het verdienen van relatief hoge bedragen, flexibele werktijden, zelfstandigheid, contact met collega's, gewaardeerd worden door klanten en het gevoel hebben aantrekkelijk te zijn, zijn een paar van de voordelen die sekswerkers ervaren binnen hun werk. Dat wil niet zeggen dat sekswerk altijd 'goed werk' is, of dat er geen uitbuiting in de sector plaatsvindt. Maar iets hoeft geen goed werk te zijn om toch als werk te worden beschouwd. Zoals voor de meeste mensen geldt, je hoeft niet altijd van je werk te houden om het niet kwijt te willen. En voor de meeste mensen geldt dat ze werken voor hun brood. Of sekswerkers hun werk leuk vinden of minder leuk, of ze onder goede of slechte omstandigheden werken, allemaal hebben ze belang bij erkenning van hun werk en bij dezelfde rechten als andere werkers hebben.

Mythe 3: Maar het is toch een heel groot probleem volgens de cijfers?

Het is moeilijk om een schatting te maken van het aantal sekswerkers in Nederland, laat staan van het aantal slachtoffers van mensenhandel in de prostitutie. Niet iedereen verstaat ook hetzelfde onder mensenhandel. Sommige mensen vinden bijvoorbeeld alle sekswerk mensenhandel of vinden het ook dwang als mensen de keuze voor prostitutie maken om economische redenen. De meeste onderzoeken komen uit op tussen de 4 tot 10 % van de sekswerkers die op enig moment met dwang te maken hebben (gehad). De meeste daarvan komen op eigen kracht uit die situatie. Een klein deel doet aangifte.

Mythe 4: Legalisering van prostitutie bevordert mensenhandel.

Net zoals de acceptatie van het huwelijk geen acceptatie van huiselijk geweld inhoudt, houdt legalisering van prostitutie niet de acceptatie van mensenhandel in of van andere vormen van

dwang en geweld. Prostitutie uit het strafrecht halen kan mensenhandel juist tegen gaan, mits gepaard met aandacht voor de verbetering van de positie van sekswerkers en de aanpak van de ongelijke machtsverhoudingen in de prostitutie. Wanneer prostitutie niet stiekem hoeft plaats te vinden en sekswerkers rechten hebben, kunnen zij beter voor hun eigen veiligheid zorgen en zijn zij weerbaarder tegen dwang en geweld. Ook kan de politie een band opbouwen met sekswerkers en exploitanten, zodat zij misstanden kunnen en durven melden zonder dat ze bang hoeven te zijn om zelf te worden vervolgd.

Met een vergunningsplicht voor seksbedrijven is er toezicht op wie actief is in de branche en in de voorwaarden kunnen een safe seks beleid, toegankelijkheid voor hulpverlening en gezondheidszorg en hygiëne en brandveiligheid worden geregeld. Sommige sekswerkers werken liever autonoom of samen met 1 of 2 collega's, zodat ze hun eigen arbeidsomstandigheden kunnen bepalen. Meestal werven zij hun klanten via het internet. Hun veiligheid is het grootst wanneer dit legaal mogelijk is. Alleen dán kunnen ze in nood de politie waarschuwen zonder zelf vervolgd te worden. Wanneer zij openlijk kunnen adverteren, kan de gezondheidszorg en hulpverlening hen per telefoon, email of chat bereiken met informatie. Het zijn juist de ingevoerde beperkende maatregelen, zoals het sluiten van tippelzones en ramen, het maximumbeleid voor vergunningen en het verbieden van thuiswerk, die wantoestanden in de hand werken. Zonder veilige legale werkplekken zijn sekswerkers genoodzaakt om hun heil in onveilige, en voor politie, gezondheidszorg en hulpverlening onbereikbare, circuits te zoeken. Ook op basis van onderzoek vallen geen betrouwbare uitspraken te doen over de invloed van beleid op de omvang van mensenhandel.¹

Mythe 5: Illegale prostitutie is hetzelfde als gedwongen prostitutie.

Het begrip 'illegaal' wordt op verschillende manieren gebruikt. Dat wekt vaak verwarring. Illegale prostitutie kan inhouden in dat exploitanten een seksbedrijf exploiteren zonder vergunning terwijl ze die wel moeten hebben. Het kan ook betekenen dat sekswerkers op een plek werken waar dit niet is toegestaan. Vaak staan ze gewoon bij de KvK geregistreerd en betalen ze belasting. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om thuisontvangst zonder vergunning (veel gemeenten verbieden thuisontvangst) of om het ontvangen van klanten in hotels. Ook wanneer iemand geen geldige verblijfstitel heeft voor arbeid in Nederland, spreekt men van illegale prostitutie. Veel vrijwillig werkende sekswerkers willen hun eigen arbeidsvoorwaarden bepalen, zoals het kunnen weigeren van bepaalde klanten en het kiezen van hun eigen werktijden en werken daarom thuis of vanuit huis. Gedwongen prostitutie is iets anders. Bij gedwongen prostitutie en mensenhandel gaat het om misleiding, vrijheidsberoving, (seksueel) geweld en uitbuiting.

Mythe 6: Registratie van sekswerkers geeft inzicht in de prostitutiebranche en helpt in de strijd tegen mensenhandel

Door sekswerkers te registreren zou de overheid inzicht krijgen in de prostitutiebranche wordt gezegd. Sekswerkers zullen er echter doorgaans alles aan zullen doen om registratie te voorkomen. Vooral wanneer onduidelijk is hoe goed hun gegevens worden beschermd en wat de consequenties zijn voor hun mogelijkheden om autonoom te werken. Het stigma op prostitutie is nog steeds groot in Nederland. Vrouwen worden uitgescholden, hun kinderen worden gepest, en sekswerkers met een 'reguliere' baan worden ontslagen wanneer hun bijverdiensten worden ontdekt. Mannelijke en transgender sekswerkers worden nog eens extra gediscrimineerd. Veel sekswerkers zullen zich niet willen registreren, omdat ze bang zijn dat bekend wordt dat ze sekswerk doen, of zich niet kunnen registreren, bijv. omdat ze niet over de juiste papieren beschikken of thuis werken in een gemeente die dat verbiedt. Zo ontstaat er een tweedeling

¹ Zie <https://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/2667-internationale-vergelijking-relatie-prostitutiebeleid-en-omvang-mensenhandel.aspx>

tussen wel en niet geregistreerde sekswerkers. Die laatste groep is niet meer bereikbaar voor de hulpverlening en zal ook niet meer naar de politie gaan als er iets aan de hand is. Dat maakt ze kwetsbaar voor geweld en chantage, klanten en kwaadwillenden kunnen daarvan profiteren. Ook wordt wel gezegd dat ambtenaren bij de registratie kunnen ontdekken of iemand geen slachtoffer van mensenhandel is. Maar als het zelfs voor politie en hulpverlening al moeilijk is om mensenhandel vast te stellen, is dat voor een gemeenteambtenaar al helemaal onmogelijk. Net als bij huiselijk geweld doen veel slachtoffers er alles aan om hun situatie te verbergen. Daarom is het opbouwen van een vertrouwensrelatie belangrijk. Dat kost tijd en kan niet in één (verplicht) gesprek. Ook kan je in een gesprek niet zien of iemand misschien later slachtoffer kan worden.

Mythe 7: De strafbaarstelling van klanten van ongeregistreerde sekswerkers helpt tegen mensenhandel.

Sommige partijen willen klanten van ongeregistreerde sekswerkers strafbaar maken om mensenhandel te bestrijden. Maar 'niet geregistreerd' is niet hetzelfde als 'gedwongen'. Eerder het omgekeerde: juist de sekswerkers die kunnen kiezen zullen zich het meest onttrekken aan verplichte registratie in verband met hun veiligheid en de bescherming van hun privacy. Registratie creëert een schijnveiligheid. Het zegt immers niet over of iemand slachtoffer van mensenhandel is of dat misschien later wordt. Zo bestaat het risico dat de overheid de uitbuiting van gedwongen prostituees legitimeert.

Uit de ervaring van andere landen weten we dat het strafbaar stellen van klanten nare neveneffecten heeft. Onderzoek naar de gevolgen van de strafbaarstelling van klanten in Zweden laat bijvoorbeeld zien dat dit ten koste van de veiligheid en gezondheid van sekswerkers gaat. Contacten vinden plaats op afgelegen plekken waar klanten niet betrappt kunnen worden. Sociale controle is onmogelijk omdat in groepsverband werkende prostituees te veel opvallen. Angstige klanten geven sekswerkers te weinig tijd om de betrouwbaarheid van de klant goed in te kunnen schatten. Ook zijn sekswerkers eerder geneigd om klanten te accepteren die ze anders zouden hebben geweigerd en nemen ze meer gezondheidsrisico's omdat het werven van klanten veel moeilijker is. Omdat het moeilijker is voor sekswerkers om zelfstandig te werken neemt het aantal pooiers toe. Voor de hulpverlening en gezondheidszorg wordt het moeilijker om sekswerkers te bereiken.

Mythe 8: Mensenhandel is een migratieprobleem.

Het is een misverstand dat slachtoffers van mensenhandel altijd migranten zijn. Ongeveer de helft van het aantal slachtoffers dat CoMensha (coördinatie mensenhandel) registreert is Nederlands. Ook internationale mensenhandel is niet louter een migratieprobleem. Mensen migreren voor betere leef- en arbeidsomstandigheden en om geld te kunnen verdienen. Daartegenover staat de vraag van de Nederlandse consument die goederen of diensten zo goedkoop mogelijk wil krijgen. Maar ons restrictieve migratiebeleid maakt legale migratie vaak onmogelijk, zeker voor slecht betaald werk in de informele sector en zgn. 'vrouwenwerk', zoals huishoudelijk werk, de zorg en prostitutie. Hiervan wordt gebruik gemaakt door mensenhandelaren. Als mensen hier illegaal zijn en geen rechten hebben zijn ze gemakkelijk uit te buiten. Ze kunnen immers toch niet naar de politie zonder het risico zelf uitgezet te worden.

Mythe 9: Alleen vrouwen worden slachtoffer van mensenhandel.

Vaak bestaat het idee dat mannen vrijwillig en doelbewust migreren en dat vrouwen slachtoffer zijn van mensen die hen misleiden en uitbuiten. In werkelijkheid migreren de meeste vrouwen net zo goed bewust. Soms is dit voor prostitutie, soms voor arbeid in andere sectoren. Zowel mannen als vrouwen kunnen tijdens hun migratietraject in een situatie van dwang terecht komen.

Mythe 10: Prostitutie kan beter helemaal verboden worden.

De wens of noodzaak van sekswerkers om geld te verdienen verdwijnt niet met een verbod. Ook zal de vraag naar seksuele diensten niet zomaar afnemen. Klanten en sekswerkers zullen nieuwe wegen vinden om elkaar te ontmoeten. Uit het gegeven dat prostitutie ook voor komt in landen waarin dit verboden is, leren we dat de branche zo vindingrijk is, dat dit altijd lukt. Onderzoek bevestigt dat: verschillende soorten prostitutiebeleid hebben vrijwel geen effect op het aantal sekswerkers, ze hebben echter wel een groot effect op werkomstandigheden en de veiligheid en gezondheid van sekwerkers.

April 2020